

INVENTERING AV HÄCKFÅGLAR I NORDÖSTRA SKÅNES SKÄRGÅRD UNDER 2009

Nils Waldemarsson

Under 2009 har projektet "Naturvårds-åtgärder i den nordostskånska skärgården" som påbörjades under 2006 fortsatt. Projektet som avslutas 2009 genomförs med stöd av 1 § förordningen (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt. Inom projektets ram, som omfattar öarna Saltholmen och Trueskär, har liksom tidigare under projektets löptid riktad häckfågelinventering genomförts.

Även denna sommar har projektöarna betats av får. På Saltholmen fanns från början 17 tackor som under sommaren blev 16 då en tacka insjuknade och fick föras i land. 10 tackor har betat Trueskär. Betetrycket på Saltholmen bedöms ha varit bra och ser nu, särskilt om man jämför med öar som inte betats på 15 till 20 år, att vara lämplig för de flesta av våra skärgårdsarter. Tyvärr är högrörterna på Trueskär en allt för svår nöt för fåren att knäcka. Här hade behövts nötkreatur. Detta är dock inte praktiskt möjligt då tillgängliga transportresurser inom projektet till och från öarna enbart utgörs av mindre fritidsbåtar. De gamla boskapspråmarna är sedan länge upphuggna.

Resultat och kommentarer artvis för Saltholmen och Trueskär

Inventeringen genomfördes 2009-05-02 av Linda Niklasson, Patrik Olofson och undertecknad som boräkning. Resultatet bedöms vara tillförlitligt då det ge-

nomfördes under goda yttre omständigheter och vid rätt tidpunkt i förhållande till fåglarnas häckningsstart som under 2009 bedömdes inträffa vid normal tidpunkt eller rent av tidigare. Antalet par inom parentes avser motsvarande inventering 2008.

Knölsvan: Saltholmen 1 par (1 par), Trueskär 1 par (2 par). Numera häckar endast 1 par på respektive ö. Den minskande trenden torde vara densamma i övriga skärgårdsområdet. Dessutom ses få ungar.

Grågås: Saltholmen 1 par (0 par), Trueskär 7 par (5 par). Att populationen på Saltholmen är låg kan säkert tillskrivas det betetryck som numera finns på ön. Eftersom grågäsen föredrar att gömma sitt bo i otillgänglig vegetation så innebär resultatet troligen att arten valt andra mer igenväxta holmar för sina häckningsbestyr. Nedgången är påtaglig sen 2006 då betet ännu inte påbörjats vid grågässens val av plats för redet. Resultatet ska alltså ses som en framgång för projektet. Det ökade antalet bon på Trueskär får tillskrivas att betetrycket här är för lågt och gott om övervintrande vinterståndare av högrörter och buskar finns för grågässen att söka boplats i.

Kanadagås: Saltholmen 2 par (1 par), Trueskär 0 par (0 par). Den långsiktiga trenden för kanadagås i området har

varit klart vikande över en tjugoårsperiod. Trots att åtminstone Saltholmen numera erbjuder arten öppna och översiktliga boplatser, som den föredrar, så är antalet häckande par blygsamt.

Vitkindad gås: Saltholmen 99 par (83 par), Trueskär 22 par (14 par). Den kraftiga ökningstendensen som noterades under projektiden fortsätter. Liksom under tidigare år undvek denna art, liksom alla andra, Kalvaholm. Detta trots att räven som tidigare varit isolerad på ön under ett par år förmodligen lämnade ön under den korta period under vintern då landfast is låg i den inre skärgården. De 121 redovisade paren utgör därför huvuddelen av skärgårdspopulationen. Här kan möjligen beteshävden gynna denna från början högaraktiska art.

Gravand: Saltholmen 0 par (0 par). Detta var en ny art under 2007 med ett häckande par. Dock uteblev gravanden som häckfågel på de båda öarna såväl under 2008 som 2009. Här finns dock inte särskilt många lämpliga platser för denna art som helst placerar boet i hål eller under sjöbodan och dylikt

Gräsand: Saltholmen 3 par (5 par), Trueskär 5 par (2 par). Arten minskade efter 2006 då det efter röjning förmodligen finns färre snår och tuvor att gömma bona i. Inga större förändringar skedde som synes under 2009.

Ejder: Saltholmen 55 par (61 par), Trueskär 63 par (26 par). Den påtagliga nedgång som skedde under 2008 från 147 till 87 par avbröts detta år. Uppgången stannade dock vid 118 bon. För-

Årsunge av skräntärna, troligen född i nordostskånska skärgården. Foto: Hans Cronert ©

modligen har arten här som på andra ställen i Östersjön problem att hitta tillräckligt med föda. Nedgången är dock inte så påtaglig här som på andra ställen i Östersjön.

Strandskata: Saltholmen 1 par (1 par), Trueskär 1 par (1 par). Den spirande optimism som under 2007 och 2008 präglade synen på vadarnas återkomst i form av strandskatehäckningar håller i sig. Det handlade kanske inte enbart om tillfälligheter. Det är möjligen så att här ser vi den första positiva responsen från vadarfåglarna. Strandskators uppträdande under häckningstid tyder på att fler par håller på att etablera sig.

Gråtrut: Saltholmen 125 par (118 par), Trueskär 146 par (147 par). Här ser det ut som föregående år både till antal och till fördelning mellan öarna. Antalet häckande par har varit stabilt över åtminstone de senaste tre åren. Antalet döda fåglar var vid beräkningen den 2 maj endast två individer på Trueskär. Vidare tycks gråtrutarna ha lyckats väl med sin häckning då det exempelvis i början av juli sågs bortåt 150 nyflygga ungar utanför Trueskär.

Havstrut: Saltholmen 4 par (8 par), Trueskär 9 par (8 par). Det minskade antalet havstrutbon på Saltholmen får förmodligen tillskrivas dels svårigheten att vid beräkningen skilja på havstrutbon och gråtrutbon dels att vissa par inte påbörjat äggläggning. Räkning av antalet par havstrut under maj visar nämligen ingen nedgång i beståndet.

Skräntärna: Trueskär 1 par (1 par). Här valde det enda kvarvarande paret en ny boplats, nämligen en grusig revel i nordöstra hörnet av ön. Det blev krävande

för det strävsamma paret att klara häckningen. Det första boet med tre ägg trampades tyvärr sönder av fåren på ön som uppskattade att ligga ute på reveln. Normalt brukar skräntärnorna ha förmågan att köra bort fåren men här blev det för lite utrymme att klara detta. Nästa äggkull lades i lägre position på reveln och blev översvämmat av högvatten. Men skam den som ger sig. Skräntärnorna lyckades producera ytterligare ett ägg som lades på samma ställe som det första försöket. Här lyckades de då få fram en unge som förmodligen sågs som flygg tillsammans med föräldrarna i närområdet i början av augusti. Skräntärnepopulationen här hänger uppenbarligen på en skör tråd idag.

Silvertärna: Trueskär 1 par (0 par). För första gången på mycket länge gjorde ett solitärt silvertärnepar häckningsförsök. De placerade sitt bo på samma revel som skräntärnorna och möte samma öde vid högvattnet. Tyvärr gjordes inga försök till omläggning. Men det kan antas att den här grusiga reveln har en viss potential som framtida häckningsplats.

Övriga områden

I denna del av rapporten redovisas endast arter där det föreligger hyggligt säkra uppgifter eller uppskattningar.

Vitkindad gås: Totalt > 150 par (> 125 par). På samtliga lämpliga öar, dvs de som inte är igenväxta, förekommer idag häckning av vitkindad gås. Dock inte någonstans i sådan omfattning som på Saltholmen och Trueskär. Arten ökar således trots bedömningen att många ungpullar eller delar av dessa går förlorade genom predation från bl a trut.

Lägerholmen, med skarvbon i förgrunden. Foto: Hans Cronert ©

Svärta: 3 par (2 par). Detta år sågs hela 3 par svärta. Dess fördelade sig med 2 par på sedvanlig plats vid Brödjeholmen och 1 par vid Rakö. Men som vanligt har varken bo eller ungar bekräftats. Trots det bedöms svärtan häcka i området.

Storskarv: 732 par (611 par). Återigen blev det rekordantal av häckande storskarv. Ökningen var detta år 20 %. Det var en kraftigare ökning än under 2008 då uppgången i förhållande till 2007 stannade på 10 %. Hela 702 bon (586 bon) räknas in på Lägerholmen 11/5. Som vanligt var redan då vissa ungar så stora att de rymde från bona samtidigt som andra par fortfarande ruvade. Den koloni som etablerades på Södra Enhyllan 2007 innehöll cirka 30 aktiva

bon. Det är måttliga 5 bon fler än föregående år. Här inne startar dessutom häckning betydligt senare än ute på Lägerholmen. Antagandet att det handlar om yngre och mer oerfarna fåglar bör gälla.

Kärrensäppa: 1-2 par (1 par?). Här föreligger ett bofynd. Hans Cronert fann en ruvande fågel (med fullagd kull) vid Vannebergaholmen den 31/5. Ytterligare en hane fanns i området varför det är möjligt att ytterligare en häckning kan ha skett. Detta är glädjande då det nu är flera år sen vi hade något bofynd för denna synnerligen hotade ras av kärrensäppan. Under fjolåret sågs endast ett exemplar i området.

Roskarl: 1 par (1-2par). Ruvande ros-karl hittades på Terraholmen. Tyvärr gick det lika illa för den som övriga häckare när räven slog till på den lilla holmen. I övrigt finns väldigt få observationer av arten i området Under 2008 sågs ruvande ros-karl på Åldermans-skäret utanför Tosteberga ängar. Tyvärr misslyckades även denna häckning. Artens förekomst som häckfågel hänger således på en mycket skör träd i området.

Skrattmås: > 500 par (~ 2000 par). Skrattmåskolonin på Bodaskäret i inloppet till Tosteberga bodar minskade dramatiskt under 2009. Några häckningar på omgivande öar kunde inte heller konstateras. Orsakerna till detta är okända men kolonin utsattes för

predation av mink. Denna bekämpades dock med utsatta fällor och är heller ingen ny förekomst i hamnområdet. Kolonin är dock mycket viktig både för skrattmåsarne själva som för den kentska tärnkolonin som finns här.

Silltrut: 6-8 par (~ 10 par). Den tynande stammen av silltrutar av rasen fuscus minskade något under 2008. 4-6 par på Brödjeholmen och 2 par på Klinten är allt som setts eller rapportats. Dock, ett litet glädjeämne, en juvenil fågel sågs tillsammans med föräldrafågel på Klinten. Viss reproduktion sker således. En rapport finns från de östra delarna med 3 ex vid Edenryds badplats under häckningstid. Huruvida dessa kom från någon häckning på Gruarna är dock oklart.

Kärrensnappebo med fullagd kull på 4 ägg. Foto: Hans Cronert ©

Skränträna: 3 par (4 par). De båda par som etablerade sig på Gruarna utanför Edenryd under 2008 återkom under 2009. Det är åtminstone rimligt att anta att det handlar om samma fåglar. Även detta år gick det bra och två kullar om vardera två ungar kom på vingarna. På Vällholmen som ligger på Blekingesidan häckade minst 1 par eller troligen 2 par. Det tredje paret på den traditionella häckningsön Trueskär hade det kämpigt men lyckades som redovisats tidigare i artikeln vid tredje försöket få fram en unge. Det innebär sammantaget att troligtvis kom 5 ungar på vingarna inom Skånes gränser.

Kentsk tärna: 130 par (150 par). Trots att skrattmåskolonin minskade kraftigt på Bodaskäret i inloppet till Tosteberga hamn så påverkades de kentska tärnorna tämligen marginellt. Här häckade cirka 130 par och 137 ungar blev ringmärkta. Här fanns fler ungar men vid märktillfället var dessa tyvärr lite för stora för att kunna infångas och ringmärkas. Således ett gott resultat för de kentska tärnorna även om hela 186 ungar blev ringmärkta 2008.

Fisktärna: 33 par (19 par). Under sommaren 2009 gjorde Patrik Olofsson och Roine Strandberg en rejäl inventeringspromenad längs hela kuststräckan framför allt i syfte att försöka hitta någon av de tärnor de tidigare märkt med sk ljuslogga. Samtidigt genomfördes då en räkning av antalet par tärnor längs denna sträcka. Inräknat besöken på olika öar räknades in hela 33 par fisktärna vilket torde var ett av de högst noterade antalen längs kusten i "modern tid". Dessa koncentrerades till Gruarna, Edenryd med 15 par och till området väster Tosteberga bodar med 12 par. Övriga

Småtärna. Foto: Hans Cronert ©

häckade som enstaka solitära par. Åtminstone de som häckade på Gruarna bedöms ha lyckats väl med sin häckning.

Silvertärna: 33-34 par (14 par). Även resultatet för denna art drog nytta av Patriks och Roines långpromenad. Antalet häckpar som är lika med fisktärnorna är också ett mycket högt antal. Dessa var dock något mera utspridda än fisktärnorna. Huvudförekomsterna hittas dock på Gruarna 6-7 par, Edenryds badplats 5 par och Terra-holmen med 8 par. De sistnämnda misslyckades dock kapitalt. Denna gång berodde det inte på botrampande nötkreatur. Dessa höll sig på vederbörligt avstånd med hjälp av den improviserade avspärrningen med en vanlig vit lina uppspänd mellan några stolpar. Detta lurade däremot inte räven som rumsterade om i kolonin av tärnor och vadare. Förutom att äggen rövades så stannade räven förmodligen på holmen i åtskilliga timmar så det som inte äts

upp kallnade och förstördes. Tärnorna syntes dock vara envisa och gjorde förmodligen nya men föga framgångsrika häckningsförsök.

Smätärna: Minst 6-8 par (12 par). Den tendens som märkts under några år med ett minskande antal smätärnor förstärktes under 2009. Smätärnan häckade endast på två platser, Lyngbyholmen 2-3 par och Terraholmen 4 -5 par. De sistnämnda drabbades naturligtvis lika hårt av räven som övriga arter. Det är förmodligen så att ytterst få om ens någon smätärneunge kom på vingarna i området under 2009.

Skärpiplärka: 0 par (0 par). Som konstaterats tidigare i den årliga rapporten under de senaste åren har skärpiplärkan utgått som häckfågel. Observationerna inskränker sig under 2009 till 8 ex som rastade på Lägerholmen den 1 april.

Övrigt

Av den fågeldöd som uppmärksammats under året i Blekinge, framför allt kring Fäholmen på östra sidan av Listerlandet, märktes inget onormalt på den skånska sidan. Tvärtom, antalet kadaver var lägre än vanligt. Exempelvis så hittades enbart två döda gråtrutar vid borkningen den 2/5. Vid detta tillfälle så finkammas ju de berörda holmarna. I övrigt har ett fyrtiotal besök gjorts under året och endast mycket få döda fåglar har hittats. Det som möjligen kan noteras är någon enstaka död adult vitkindad gås och en död ringmärkt havsörn som hittades på Lägerholmen den 11/5. Denna, en 2 K fågel, kom från en öländsk häckning och hade inte

avlästs på någon av åtelplatserna vid kusten eller Hammarsjön. Det lönar sig förmodligen om man är havsörn att besöka den erbjudna utspisningen.

Kalvaholm som är under stark igenväxning höll även detta år en mycket mager förekomst av häckfåglar. Detta trots att räven, som tidigare prederat hårt på öns häckfåglar, troligen lämnade ön under en kort period under vintern när landfast is förekom.

Nedre Helgeåns Fågelstation har genom Patrik Olofsson tidigare tillskrivit länsstyrelsen kring problemen med botrampande kreatur på Terraholmen. Några av myndigheten initierade åtgärder har inte skett däremot satte Patrik upp det ovan beskrivna improviserade staketet efter hörande med djurhållaren. Linan hjälpte således mot kreaturen men inte mot räven. Här krävs mer tekniskt avancerade lösningar för att komma till rätta med detta problem som visar sig vara förödande för ett flertal fågelarter.

Ovanstående visar tydligt att projektet inte borde avslutas utan i stället utökas och fortsättningsvis beröra huvuddelen av de i arkipelagen ingående öarna. Området utgörs av Natura 2000-område och i den fastställda bevarandeplanen finns just sådana åtgärder som genomförts beskrivna. De i projektet vunna erfarenheterna och i sig den hävd och skötsel som det gamla bonde- och småbrukarsamhället utövade i området tidigare har visat att detta är möjligt. Nu är det upp till berörda myndigheter att bestämma hur detta ska genomföras.